Vastaanottaja:
Eduskunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta

Viite: U 30/2023 vp

VR-Yhtymän kommentit Valtionuvoston kirjelmään eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi rautatieinfrastruktuurin kapasiteetin käytöstä yhtenäisellä eurooppalaisella rautatiealueella direktiivin 2012/34/EU muuttamiseksi ja asetuksen (EU) 913/2010 kumoamiseksi

VR-Yhtymä Oyj (jäljempänä VR) kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkokentässä mainitussa asiassa ja lausuu siitä seuraavaa:

Euroopan vihreän kehityksen ohjelmassa tavoitellaan siirtymää kohti puhtaampaa, vihreämpään ja älykkäämpää liikkuvuutta. Liikenteen päästöjä tulisi vähentää 90 % vuoteen 2050 mennessä. Raideliikenteellä on keskeinen rooli EU:n ilmastotavoitteiden toteuttamisessa. Raideliikenne on seitsemän kertaa maantieliikennettä energiatehokkaampaa ja sen CO2-päästöt ovat yhdeksän kertaa pienemmät.

Komissio julkaisi 11.7.2023 ehdotuksensa Asetukseksi rautatieinfrastruktuurin kapasiteetin käytöstä. Asetuksella kumotaan Rahtikäytäväasetus sekä muutetaan Direktiiviä yhtenäisestä eurooppalaisesta rautatiealueesta.

Aloite kuuluu komission laajempaan Rahtiliikenteen viherryttämispakettiin, jolla vähennetään liikennesektorin aiheuttamia päästöjä ja ilmansaasteita. Asetuksella tavoitellaan ratakapasiteetin käytön tehostamista raideliikenteen kulkumuoto-osuuden kasvattamiseksi tavara- ja matkustajaliikenteessä sekä parannetaan varautumista kriisi- ja häiriötilanteisiin.

Raideliikenteen kasvu on jäänyt tavoitteista −infrainvestointeja tarvitaan

Komission älykkään ja kestävän liikkuvuuden strategiassa on asetettu kunnianhimoiset tavoitteet raideliikenteen kulkumuoto-osuuden kasvattamiseksi. Vuoteen 2030 mennessä suurnopeusliikenteen tulisi EU:ssa kaksinkertaistua ja vuoteen 2050 mennessä kolminkertaistua. Raideliikenteen kulkumuoto-osuus matkustajaliikenteessä on EU-tasolla 5,1 %. Rahtiliikenteen osalta tavoitteeksi on asetettu raideliikenteen osuuden kasvu 50 %:lla vuoteen 2030 mennessä ja kulkumuoto-osuuden kaksinkertaistuminen vuoteen 2050 mennessä. Rautatieliikenteen kulkumuoto-osuus EU:n tavaraliikenteestä on tällä hetkellä 11,5 %.

Raideliikenteen kasvu on EU-tasolla jäänyt jälkeen tavoitteista. Infralla on tässä keskeinen rooli. Kasvun edellytyksenä ovat riittävät panostukset rataverkon ylläpitoon ja kehitykseen. Käytettävissä olevan kapasiteetin lisääminen ja käytön tehostaminen edellyttävät myös tavoitteita vastaavaa infrarahoitusta kansallisella tasolla sekä EU:ssa CEF-rahoitusvälineen kautta.

VR-Yhtymä Oyj

Postiosoite
PL 488, 00096 VR

Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki

P. 029 4343

etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vrgroup.fi

Y-tunnus 1003521-5

VR :n näkemyksen mukaan Suomessa tulisi tavoitella raideliikenteen kulkumuoto-osuuden kasvattamista matkustajaliikenteessä 10 prosenttiin (6,2 % vuonna 2019) ja tavaraliikenteessä 30 prosenttiin. Suomessa rautatielogistiikan kulkumuoto-osuus oli 22 % vuonna 2022, mikä on huomattavasti EU:n keskiarvoa korkeampi, vaikka Suomessa on suhteellisen pieni rautatielogistiikan markkina. Raideliikenteen kasvua ja markkinan houkuttelevuutta uusille toimijoille lisätään riittävillä ja oikein kohdennetuilla infrainvestoinneilla.

Kansalliset hyvät käytännöt ratakapasiteetin jaon osalta on säilytettävä

Komission ehdotuksella yhtenäistetään ratakapasiteetin jakoa EU:ssa sekä tavoitellaan rullaavaa ja tehokasta suunnitteluprosessia, joka reagoi nykyistä paremmin markkinoiden ja asiakkaiden tarpeisiin.

Suomen rataverkon eristyneisyyden vuoksi yleiseurooppalaisista käytännöistä saatava lisäarvo jää vähäiseksi. EU:n sisäisen kansainvälisen liikenteen määrä on Suomessa erittäin vähäinen. VR:n näkemyksen EU-tasolla tapahtuvan ratakapasiteetin jaon uudistamisen yhteydessä tulee huolehtia kansallisten hyvien ja ketterien käytäntöjen jatkumisesta sekä välttää hallinnollisen taakan lisääntymistä.

Suomen rataverkko on 90 % yksiraiteinen, mikä asettaa omat rajoitteensa liikennöinnille. Ratakapasiteetin jaon uudistaminen ei saa johtaa ratakapasiteetin jaon pirstaloitumiseen, lisääntyneeseen hallinnolliseen taakkaan tai tilanteeseen, jossa ratakapasiteettia jää hyödyntämättä.

Suomen osalta hyöty keskitetystä, eurooppalaisesta raideliikenteen hallinnasta jää pieneksi, koska erilaisen raideleveyden vuoksi liikennöinti muihin EU-maihin edellyttää siirtokuormausta tai erillisiä teknisiä ratkaisuja. Valtioneuvosto tulee ehdotuksen käsittelyn aikana arvioimaan mahdollisuutta porrastaa esitettyjä vaatimuksia kansalliselle ja kansainväliselle liikenteelle komission ehdotusta laajemmin. VR pitää valtioneuvoston näkemystä kannatettavana.

VR pitää tärkeänä mahdollisuutta jatkaa nykyisten, toimiviksi todettujen kansallisten käytäntöjen mukaista toimintaa, jossa ratakapasiteetin jaosta ja hallinnasta vastaavat kansalliset rataverkon haltijat yhteisesti sovittujen raamien puitteissa. Tärkeää on myös jatkaa nykyisten käytäntöjen kehittämistä. Asetusehdotuksessa vastuu rataverkon hallinnasta ja ratakapasiteetin jakamisesta on säilytetty kansallisella rataverkon haltijalla.

Joustavuus kiireellisen ratakapasiteetin haussa on säilytettävä asiakastarpeiden palvelemiseksi

Ratakapasiteetin hakuprosessi uudistuu siten, että jo aikaisemmin käytössä olleiden vuosittaisen aikatauluhaun, kiireellisen ratakapasiteetin haun sekä puitesopimusten lisäksi vaihtoehtona on myös ns. rullaava, jatkuva jakoprosessi. Rullaavat kapasiteettipyynnöt voi laittaa vireille 1–4 kuukautta ennen ensimmäistä operointipäivää, maksimissaan 36 kuukauden ajalle. Rullaavat kapasiteettipyynnöt mahdollistavat ympärivuotisen ratakapasiteetin haun.

VR-Yhtymä Oyj

Postiosoite
PL 488, 00096 VR

Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki

P. 029 4343

etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vrgroup.fi

Y-tunnus 1003521-5

Ratakapasiteetin hakuprosessissa tulee huomioida mahdollisesti nopeastikin muuttuvat asiakastarpeet etenkin tavaraliikenteessä. VR toteaa, että kiireellisen ratakapasiteetin haun osalta tulee säilyttää nykyinen, markkinoiden tarpeita palveleva joustava käytäntö hakemuksien jättämisen suhteen. Tällä palvellaan teollisuuden muuttuvia tarpeita.

Rataverkon heikolla kunnolla on laajat vaikutukset matkustus- ja kuljetusaikoihin sekä kapasiteetin tehokkaaseen käyttöön

Junaliikenteen myöhästymisistä noin puolet johtuu rataverkon huonosta kunnosta. Rataverkon huonosta kunnosta johtuvien tilapäisten nopeusrajoitusten osalta VR korostaa rajoitteista saatavan tiedon luotettavuuden ja ennakoinnin merkitystä. Tilapäiset nopeusrajoitukset vaikuttavat junaliikenteen täsmällisyyteen, luotettavuuteen, energiankulutukseen, tuotantoresurssisitoumiin ja erityisesti matkustajajunaliikenteen matka-aikoihin. Tilapäiset nopeusrajoitukset tulee suunnitella asiakaslähtöisesti ja minimoiden liikenteelle aiheutuvat haitat.

On tärkeää, että rataverkon merkittävää korjausvelkaa lyhennetään määrätietoisesti. Kun rataa korjataan, kapasiteetin käytön kannalta kansallisella tasolla tärkeintä on saada ratatöiden ennustettavuus nykyistä paremmalle tasolle. Tässä yhteydessä tulee huomioida myös hankkeiden budjettirahoitukseen sidottujen aikataulujen luomat rajoitteet ennustettavuudelle.

Tavoitteena tulee olla markkinoiden muuttuvia tarpeita palveleva prosessi

Suomen rautatiejärjestelmän toimivuus perustuu verkostolliseen tehokkuuteen sekä optimoituun kalustokiertoon.

Raideliikenteen kapasiteetin jaon osalta tavoitteeksi tulee asettaa joustava ja markkinoiden tarpeita palveleva prosessi. Uuden liikenteen aloittamisen tulee olla helppoa ja kapasiteetti tulee myöntää mahdollisimman nopeasti. Teollisuuden kuljetustarpeiden ennustaminen usean vuoden päähän on haasteellista, joten kapasiteetin hallinnassa tulee ottaa huomioon riittävän kapasiteetin jättäminen yllättäville tarpeille.

Uudella yleiseurooppalaisella sääntelyllä ei tule heikentää nykyisin toimivia kansallisia toimintamalleja.

VR korostaa, että asetuksen täytäntöönpanon yhteydessä tulee huolehtia riittävistä siirtymäajoista, jolloin toimijoille jää riittävästi aikaa reagoida myös komission antamaan tarkentavaan täytäntöönpanosääntelyyn.

VR-Yhtymä Oyj

Jonna Juslin
johtaja, yhteiskuntasuhteet ja kansainväliset asiat

VR-Yhtymä Oyj

Postiosoite
PL 488, 00096 VR

Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki

P. 029 4343

etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vrgroup.fi

Y-tunnus 1003521-5